

ความแพร่หลายของเรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูในสื่อร่วมสมัย

The Prevalence of the Guan Yu deity narratives in contemporary Thai society

Xu Jingyi E-mail: x503074123@gmail.com ^{1*}

อภิวัดน์ สุธรรมดี (Apiwat Suthamdee) E-mail: apiwat.su@bsru.ac.th ²

สมบัติ สมศรีพลอย (Sombat Somsriploy) E-mail: sombat.so@bsru.ac.th ³

¹นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
(Student in Master of Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University)

²อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
(Supervisor, Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University)

³อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
(Supervisor, Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University)

*Corresponding Author. E-mail : x503074123@gmail.com

(Received: 25 July 2025; Revised: 16 November 2025; Accepted: 5 December 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความแพร่หลายของเรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูในสื่อร่วมสมัย โดยเก็บข้อมูลเรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูจากอินเทอร์เน็ต ได้แก่ บทความจำนวน 25 บทความ และคลิปจำนวน 25 คลิป ระหว่าง พ.ศ. 2567-2568 โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องเล่า และวัฒนธรรมประชานิยม

ผลการศึกษาพบว่า เรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูในสื่ออินเทอร์เน็ตมีความแพร่หลายอย่างมาก โดยจำแนกได้ 5 รูปแบบ คือ 1) เรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มาและรูปลักษณ์เทพเจ้ากวนอู 2) เรื่องเล่าเกี่ยวกับความเชื่อเทพเจ้ากวนอู 3) เรื่องเล่าเกี่ยวกับพิธีกรรมบูชาเทพเจ้ากวนอู 4) เรื่องเล่าเกี่ยวกับศาลเจ้ากวนอู และ 5) เรื่องเล่าเกี่ยวกับวัตถุมงคลเทพเจ้ากวนอู นอกจากนี้เรื่องเล่าเหล่านี้จะทำหน้าที่เผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูไปสู่สาธารณชนแล้ว เรื่องเล่ายังทำหน้าที่สร้างและยืนยันถึงความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้ากวนอู ผ่านประสบการณ์ของผู้ศรัทธาที่ได้ขอพรบนบาน ประกอบพิธีกรรม และการเข้าบูชาวัตถุมงคล ปัจจุบันเทพเจ้ากวนอูได้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หนึ่งในวัฒนธรรมไทย เทพเจ้ากวนอูเป็นสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณที่เชื่อมต่อและแสดงถึงรากเหง้าของคนไทยเชื้อสายจีน เห็นได้จากศาลเจ้ากวนอูส่วนใหญ่ตั้งเป็นศูนย์กลางของชุมชนชาวจีน ม้าชีหรือร่างทรงและผู้ประกอบพิธีกรรมเป็นคนไทยเชื้อสายจีน พิธีกรรมต่าง ๆ ยึดอยู่กับรากวัฒนธรรมจีน ด้วยเรื่องเล่าเหล่านี้ได้รับการสร้างสรรค์ ต่อเติมและวิวัฒนาการในอินเทอร์เน็ต เรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูในสื่อร่วมสมัยจึงดำรงอยู่อย่างมีพลวัต

คำสำคัญ : ความแพร่หลาย ; เรื่องเล่า ; เทพเจ้ากวนอู ; สื่อร่วมสมัย

Abstract

This study aimed to examine the prevalence of Guan Yu deity narratives in contemporary media. Data were collected from 25 articles and 25 video clips from 2024 to 2025. The analysis was conducted using narrative and popular-culture frameworks.

The results indicated that Guan Yu narratives were widely prevalent and categorized into five forms: (1) narratives about Guan Yu's background and appearance, (2) narratives about

beliefs related to Guan Yu, (3) narratives about rituals of Guan Yu worship, (4) narratives about Guan Yu shrines, and (5) narratives about Guan Yu amulets. These narratives not only disseminate the story of Guan Yu to the public but also create and confirm his sacredness through the experiences of believers who make pledges, perform rituals, and purchase amulets. At present, Guan Yu has become one of the deities in the Thai cultural system. Guan Yu functions as a symbol of spiritual significance that connects to and represents the roots of Thai-Chinese people, as evidenced by the fact that many Guan Yu shrines are located at the centers of Chinese communities, riding horse statues, and mediums are often Thai-Chinese. These rituals were rooted in Chinese cultural heritage, and with these narratives were created, embellished, and evolved on the internet, resulted in the story of Guan Yu in contemporary media remains dynamic.

Keywords : Prevalence ; Narrative ; Guan Yu ; Contemporary media

บทนำ

กวนอูเป็นตัวละครในเรื่องสามก๊กซึ่งเป็นวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์ที่ได้รับการแปลมาเป็นภาษาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น วรรณกรรมเรื่องนี้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและมีการผลิตซ้ำในรูปแบบต่าง ๆ มากมายในบริบทสังคมไทย (ยศไกร ส.ต้นสกุล, 2558) กวนอูเป็นตัวละครที่มีความซื่อสัตย์ กตัญญู และกล้าหาญ จึงได้รับการบูชาในฐานะเทพเจ้ามาแต่อดีต ดังคำกล่าวของชาวจีนว่า 县县有文庙, 村村有武庙 แปลว่า “ทุก ๆ อำเภอมีเหวินเมี่ยว (ศาลบูชาบรมครูขงจื้อ) ทุก ๆ หมู่บ้าน มีหู่เมี่ยว (ศาลบูชาเทพเจ้ากวนอู)” ชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพโยกย้ายได้นำความเชื่อเทพเจ้ากวนอูมาสู่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ดังปรากฏหลักฐานเชิงประจักษ์คือ ศาลเจ้ากวนอู เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ศาลเจ้าแห่งนี้เป็นศาลเจ้ากวนอูที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2279 สมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ในราชธานีกรุงศรีอยุธยา

ปรีวัฒน์ จันท (2564) อธิบายว่า มูลเหตุที่ชาวจีนโพ้นทะเลเลื่อมใสศรัทธาเจ้าพ่อกวนอูติดตัวไปเมื่อเดินทางอพยพไปยังดินแดนอื่น เพราะชาวจีนสมัยก่อนบูชาเทพเจ้ากวนอูว่าเป็นเทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์ กล้าหาญ กตัญญู รู้คุณธรรม เทพเจ้ากวนอูจึงเป็นสิ่งที่ชาวจีนยึดเหนี่ยวว่า พวกตนจะไม่ลืมบ้านเกิดเมืองนอน ไม่ทำผิดทำนองคลองธรรมในบ้านเมืองที่จะไปพักพิงอยู่อาศัย ทำการค้าด้วยความอดทน ซื่อสัตย์ และกล้าหาญในการเผยแพร่คุณธรรมจรรโลงสังคมให้ดีงาม (ปรีวัฒน์ จันท, 2564) ความเชื่อเทพเจ้ากวนอูได้ผสมผสานและดำรงอยู่ในวัฒนธรรมไทยมาแล้วกว่า 200 ปี กระนั้น การนับถือบูชาเทพเจ้ากวนอูส่วนใหญ่ยังคงจำกัดอยู่ในเฉพาะหมู่คนไทยเชื้อสายจีน เห็นได้จากที่ตั้งของศาลเจ้ากวนอูที่ตั้งอยู่ในย่านชุมชนคนไทยเชื้อสายจีน เช่น ศาลเจ้ากวนอู ตลาดพลู เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ศาลเจ้าพ่อกวนอูและเจ้าพ่อม้า เยาวราช เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

อย่างไรก็ตาม ในบริบทร่วมสมัยความเชื่อเทพเจ้ากวนอูได้แพร่กระจายไปสู่ผู้คนในวงกว้างมากขึ้นผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต เห็นได้จากการที่ในสื่อดังกล่าวปรากฏเนื้อหา (Content) เกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูจำนวนมาก ยิ่งกว่านั้น เนื้อหาที่น่าสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูนี้ยังได้รับความนิยม มีผู้เข้าไปเข้าชมและแสดงความเห็นจำนวนมาก เช่น คลิป “ตำนานเทพเจ้ากวนอู ศาลเจ้ากวนอูที่เก่าแก่ที่สุดในไทย สมเด็จพระเจ้าตากสินเทียวได้ไม่ลบลู่” จากช่องสุดเกล้า” มียอดรับชมถึง 900,000 ครั้ง คลิป “รู้เรื่อง “กวนอู” ในสองคลิป (คลิปที่ 1/2) | สามก๊กอินไซด์” จากช่อง Migs Powintara มียอดรับชมกว่า 600,000 ครั้ง และ คลิป “พิสูจน์ความจริงกับบิณฑ์ บรรลือฤทธิ์ | เทพเจ้ากวนอู เทพแห่งความสัตย์ซื่อ” จากช่อง NewsConnect Channel มียอดรับชม

“400,000 ครั้ง นอกจากนี้ ยังพบเรื่องเล่าเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบ “บทความ” อีกจำนวนมาก ส่วนที่อยู่ในรูปแบบวัดมุงคลเทพเจ้ากวนอู เฉพาะในลาคาต้าที่เดียว ก็มีมากกว่า 3,000 รายการ (วัดมุงคลเหล่านี้นำมาปรากฏเรื่องเล่าเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูทั้งที่มา บารมี และวิธีการบูชา)

สิ่งที่เกิดขึ้นข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าอินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางสำคัญหนึ่งที่ทำให้เรื่องเล่าเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูแพร่หลายในสังคมไทยร่วมสมัย สอดคล้องกับข้อค้นพบของ อภิวัฒน์ สุธรรมดี (2559, 2567) ที่ศึกษาการดำรงอยู่ของความเชื่อในบริบทสมัยใหม่แล้วเสนอว่า อินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นช่องทางหลักในการบันทึกและถ่ายทอดความเชื่อในบริบทวัฒนธรรมประชานิยม ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาคำสัมภาษณ์ของผู้มาราบไหวศาลเจ้าแม่จูจางที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใหม่ในกรุงเทพมหานคร ที่ส่วนใหญ่บอกว่ารู้จักศาลแห่งนี้จากอินเทอร์เน็ต เช่นเดียวกับ “กลุ่มคนรักการสักยันต์” ที่ใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางสำคัญในการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล หรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการสักยันต์ นอกจากนี้ คนกลุ่มใหม่ที่สนใจเกี่ยวกับการสักยันต์ก็ได้ใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ตเป็นจุดเริ่มต้นในการหาข้อมูล ติดตามกลุ่มทางสังคมในสื่อสังคมออนไลน์ที่ให้ข้อมูลและเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับการสักยันต์ และหลาย ๆ คนได้ตัดสินใจสักยันต์ในเวลาต่อมา

แม้เรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูจะแพร่หลายในอินเทอร์เน็ต แต่สังคมไทยก็ยังขาดความรู้ในองค์รวมว่าความแพร่หลายนั้นเป็นไปในลักษณะใด อินเทอร์เน็ตได้บันทึกและสะท้อนเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูในภาพรวมไว้อย่างไรบ้าง ความเชื่อนี้ดำรงอยู่อย่างไร และอยู่เพื่ออ้างสิ่งใดในสังคมที่มีลักษณะพหุวัฒนธรรมที่ผ่านมา การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูในวงวิชาการมักมุ่งเน้นศึกษาบทบาทของความเชื่อเทพเจ้ากวนอูในพื้นที่ภาคสนาม เช่น งานของ กนกพร เจริญแสนสวย (2547) และ He Zhonghuan (2563) การศึกษา “ความแพร่หลายของเรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูในสื่อร่วมสมัย” จึงอาจเป็นการต่อยอด และขยายองค์ความรู้ดังกล่าวให้ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน ซึ่งอาจช่วยเผยให้เห็นความสำคัญและความหมายของเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับความเชื่อกลุ่มชน สื่อสมัยใหม่ และสังคมวัฒนธรรม รวมถึงทำให้เห็นพลวัตของความเชื่อนี้ที่เกิดจากการปรับตัว และผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเพื่อให้ความเชื่อเทพเจ้ากวนอูยังสามารถดำรงอยู่ได้ในพื้นที่ใหม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะศึกษาประเด็นดังกล่าว โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องเล่าและแนวคิดวัฒนธรรมประชานิยมเป็นกรอบในการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความแพร่หลายของเรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูในสังคมไทยร่วมสมัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเรื่องเล่า

เรื่องเล่า คือเรื่องราวที่อาจเป็นเรื่องจริงหรือเรื่องแต่งซึ่งถูกคัดเลือกหรือเลือกสรรจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยมีกรอบอธิบาย จัดลำดับความสำคัญ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุดของเหตุการณ์ (อัศวินย์ เรื่องรอง, 2564) จันธิมา อังคพณิกิจ (2561) ได้กล่าวถึง “บทบาทของเรื่องเล่า” ว่า ในสังคมบริโภคนิยมทุกวงการอาชีพต่างใช้เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือในการเร่งเร้า โน้มน้าวให้เกิดการบริโภค “สินค้า” บทบาทของเรื่องเล่ามีดังนี้ 1. สร้างวิถีชีวิตชุมชนและผูกโยงผู้คนเข้าด้วยกัน ทั้งผู้เล่าและผู้ฟังนั้นไม่เพียงแต่จะผูกโยงทางพื้นที่เท่านั้น แต่ยังผูกโยงกันทางความคิดและจินตนาการด้วย 2. ทำให้มองเห็นสิ่งที่มองไม่เห็น ในขณะที่เรื่องเล่าดำเนินอยู่นั้นได้เปิดพรมแดนทางความคิดและจินตนาการของผู้คนให้โลดแล่นไปกับเรื่องเล่าอย่างไม่จำกัด 3. มีอำนาจในการยกระดับจิตใจ สร้างคุณค่าทางจิตวิญญาณเกินกว่าถ้อยคำในภาษาทั่วไปจะสร้างได้ เรื่องเล่ามีผลต่อความรู้สึกนึกคิดและจิตใจของผู้ฟัง 4. เป็นเครื่องมือปลดปล่อยความรู้สึกและพันนาการทางอารมณ์ 5. เป็นกลไกการสร้างอำนาจและนำไปสู่อำนาจแห่งการครอบงำ

แนวคิดวัฒนธรรมประชานิยม

พัฒนา กิตติอาษา (2546) ได้เสนอไว้ว่า วัฒนธรรมประชานิยม (Popular Culture) หมายถึง พื้นที่ทางวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันที่ถูกสร้างขึ้น แลกเปลี่ยน และผลิตซ้ำความหมาย จินตนาการ และประสบการณ์ชีวิต โดยมีสื่อมวลชน ตลาด และสินค้าบริการในรูปแบบต่าง ๆ เป็นสื่อกลาง ทั้งนี้ สุชีพ วรรณสุต (2552) กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมประชานิยมไว้ดังนี้ 1. วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมแห่งความเป็นไปได้ 2. วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน 3. วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมแห่งวัยรุ่น 4. วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางโลก 5. วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมพันธุ์ผสม 6. วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการรวมกันเข้าของการแยกส่วนและแตกตัว 7. วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมแห่งการบริโภค 8. วัฒนธรรมประชานิยมเป็นผลผลิตของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร หรือวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชน 9. วัฒนธรรมประชานิยมเป็นเรื่องของแฟชั่นและกระแสความนิยม และ 10. วัฒนธรรมประชานิยมเป็นเรื่องของการสร้าง ค้นหา ตอรอง และผลิตซ้ำตัวตน

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ เรื่องเล่าเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอู ที่ปรากฏอยู่ในอินเทอร์เน็ตในบริบทสังคมไทย ทั้งนี้ เบื้องต้นผู้วิจัยสืบค้นข้อมูลจาก www.google.com โดยใช้คำสำคัญว่า กวนอู เทพเจ้ากวนอู ศาลเจ้ากวนอู ความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้ากวนอู และวัตถุมงคลเทพเจ้ากวนอู จากนั้นผู้วิจัยจะเข้าไปอ่าน/ฟัง/ชมตัวบท นั้น ๆ อย่างละเอียดเพื่อเลือกสรรข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. คัดเลือกตัวบทที่แสดงถึงความแพร่หลายของเรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูในอินเทอร์เน็ต ได้แก่ บทความและคลิป โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูล คือ บทความ ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง โดยพิจารณาจากเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง บทความเหล่านี้เผยแพร่ในเว็บไซต์ของภาครัฐและเอกชน รวมถึงเพจเฟซบุ๊กของศาลเจ้ากวนอู รวมจำนวน 25 บทความ ส่วนคลิป คัดเลือกคลิปที่มียอดการรับชมตั้งแต่ 2,000 ครั้งขึ้นไป จำนวน 25 คลิป
3. อ่านอย่างละเอียด และถอดเทปให้เป็นเอกสารลายลักษณ์

บทความที่เป็นตัวบทในการศึกษาวิจัย จำนวน 25 บทความดังนี้ 1. ศรัทธาเทพเจ้ากวนอู ช่วยค้าขาย ..มีชื่อเสียง (ไทยรัฐออนไลน์) 2. เทพเจ้ากวนอูคือใคร มีประวัติอย่างไร มีกี่ปาง (trueID) 3. ทำไมกวนอูจึงหน้าแดง ? (เพจเฟซบุ๊ก “ชมรมลูกหลานศิษย์กวนอู”) 4. ชาวบ้านแห่ขอโชค "เทพเจ้ากวนอู" ไม่ผิดหวัง (ไทยรัฐออนไลน์) 5. ศาลเจ้ากวนอู ตลาดสมเด็จเจ้าพระยา : ความเชื่อและความศรัทธาที่แปรเปลี่ยน (เมืองโบราณ) 6. เทพเจ้ากวนอู มีกี่ปาง?! แต่ละปางมีความหมายอย่างไร? ที่นี่ มีคำตอบ!! (boxwood-supreme) 7. เทพเจ้ากวนอู แม่ทัพแห่งจ๊กก๊ก (Mahamongkol) 8. เทพเจ้ากวนอูทั้ง 7 ปาง และความหมาย (น้ำเอี้ยง) 9. บทสวดบูชาเจ้าพ่อกวนอู (เพจตรุษจีนนครสวรรค์ สืบสานงานประเพณี แห่เจ้าพ่อ เจ้าแม่ปากน้ำโพ) 10. วิธีการนำกวนอูเข้าบ้านหรือสำนักงานเพื่อบูชา (sea2sun) 11. ไหว้เทพกวนอู อย่างไร ให้ธุรกิจดี งานปัง (MTHAI) 12. ไหว้เทพเจ้ากวนอู เปิดเคล็ดลับความปัง ขอพรอย่างไรให้สำเร็จ (เดลินิวส์ออนไลน์) 13. เทพเจ้ากวนอู : วิธีการไหว้ บทสวด ปางบูชา

ศาลเจ้า (สามก๊กวิทยา) 14. ศาลเจ้ากวนอู คลองสาน คึกคักนายหน้าที่ดิน-อสังหาฯ ฟังสายมู “อ.จุย” คิวแน่น (ผู้จัดการออนไลน์) 15. วัดมณฑลพระโพธิสัตว์กวนอู (guanyuway) 16. วัดมณฑลเทพเจ้ากวนอู (เพจเฟซบุ๊ก “วัดมณฑลเทพเจ้ากวนอู 協天大帝 เสริมโชคชะตาชีวิต”) 17. เปิดตลับพระใหม่ - เหรียญเจ้าพ่อกวนอู รุ่น 1 (ข่าวสดออนไลน์) 18. เหรียญเทพเจ้ากวนอู เสือนอนกิน (เพจเฟซบุ๊ก “ริว จิตสัมผัส”) 19. วัดมณฑลคนเกิดปีกุน 2563 เทพเจ้ากวนอูปางนั่งเสือ ถือง้าว สูง 4 นิ้ว (Shopee) 20. วัดบูชาที่ศาลเจ้าจัดสร้างในงาน 139 ปี ศาลเจ้ากวนอูบ้านนาบอน (เพจเฟซบุ๊ก “ศาลเจ้ากวนอู บ้านนาบอน ภูเก็ต”) 21. เหรียญเจ้าพ่อกวนอู ศาลายา (เพจเฟซบุ๊ก “ศาลเจ้ากวนอู ศาลเจ้าพ่อกวนอู ศาลายา”) 22. เหรียญรุ่นที่ 1 (เพจเฟซบุ๊ก “ศาลเทพเจ้ากวนอู คลอง10”) 23. เหรียญเทพเจ้ากวนอู รุ่น เฮงเฮงรวยรวย (เอกราชนิวส์) 24. รุ่นกวนอู เทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์ ขนาดบูชาสูง 29 นิ้ว และแบบเหรียญขนาด 3.9 ซม. (พระเครื่องพาณิชน๑๙) 25. เทพเจ้ากวนอู เทพแห่งความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และ ชัยชนะ เสริมฮวงจุ้ย (Lazada)

คลิปที่เป็นตัวบทในการศึกษาวิจัย จำนวน 25 คลิปดังนี้ 1. ประวัติเทพเจ้ากวนอู ที่หลายคนไม่เคยรู้!!! (อ้าปากค้าง สตูดิโอ) 2. เรื่องเล่าวันนี้ : เทพเจ้ากวนอู เทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์ (Baanboon Channel) 3. ตำนาน "เทพเจ้ากวนอู" เคยเกิดเป็นใครบ้าง? (ริว จิตสัมผัส Channel) 4. เทพเจ้ากวนอู : เรื่องจริง vs เรื่องแต่ง | Samkok Insight (Migs Powintara) 5. คุณค่ายคน | สามก๊กของจริงไม่อิงนิยาย | ประวัติศาสตร์จีน กวนอู (หนุ่มคงกระพัน official) 6. ปาฏิหาริย์ ศาลเจ้าพ่อกวนอู อ่างทอง (สารพันมุ) 7. บูชาเทพเจ้ากวนอูปางไหนดี ถึงจะเหมาะกับเรา กับ ชินแสน้อย (Mind Zapping TV) 8. 11 ปาง (ปาง) ของ "เทพเจ้ากวนอู" ที่ผู้คนมักนิยมกราบไหว้บูชา (เป่งอ้าน แชนแนล) 9. เทียวได้ไม่ลบลู่ ตอนตำนานเทพเจ้ากวนอู ศาลเจ้ากวนอูที่เก่าแก่ที่สุดในไทย (สุดเกล้า) 10. พิธีเยี่ยมเงินท่านกวนอู ณ วิหารอริยะเจ้ากวนอู บางบัวทอง (ริว จิตสัมผัส Channel) 11. งานฉลองวันคล้ายวันเกิดเจ้าพ่อกวนอู (pchinesenewyear) 12. วันคล้ายวันประสูติ เทพเจ้ากวนอู 1 ปี มี 2 ครั้ง (ไปตีมาตี Channel1928) 13. พิธีลุยไฟ ศาลเจ้าพ่อกวนอู ตะกั่วป่า พังงา กินเจ 2556 (ขจร แซ่ฟู่) 14. งานวันคล้ายวันร่วมน้ำสาบานท้อฮงซำก๊กหงี (เพจศาลเจ้ากวนอูนครปฐม) 15. ฝากเทพกวนอูชายที่ (อ้าปากค้าง สตูดิโอ) 16. พิกัดเฮง : ขอพรศาลเจ้ากวนอู ช่วยให้ขายที่ดินได้ (ไทยรัฐวาไรตี้) 17. ศาลเจ้ากวนอู (บ้านนาบอน) (DC CABLETV) 18. เทียววัด EP.05 "เจ้าพ่อกวนอูทรงเง็กเซียน" ศาลเจ้ากวนอู กรุงเทพมหานคร (Madima619 TV) 19. ทายาทมังกร SS2 EP.8 (1/3) คุณนั้ฐวุฒิ กลสินเกษมพงษ์ ประธานคณะกรรมการศาลเจ้ากวนอู ไร่ไทรหลัก จ.ชลบุรี (Thai CCTV) 20. วิหารอริยะเจ้ากวนอู บางบัวทอง l พ่อลูกสุดฤทธิ์ Ep.211 (GMM25Thailand) 21. แนววิธีเคล็ดลับการไหว้เทพกวนอูให้ชีวิตสุดปัง โดย ริว จิตสัมผัส | เผือกร้อนตอนบ่าย EP.200 (Deetukwan Channel) 22. ใครไม่เฮงกรุเฮง EP.61 พิธีเยี่ยมเงินเทพเจ้ากวนอู (อ้าปากค้าง สตูดิโอ) 23. พิสูจน์ความจริง กับบิณฑ์ บรรลือฤทธิ์ | เทพเจ้ากวนอู เทพแห่งความสัตย์ซื่อ (NewsConnect Channel) 24. รี ขาดตลาด แก่บนเทพกวนอู ริว จิตสัมผัส | เทียวได้ไม่ลบลู่ (สุดเกล้า) 25. รายการมูศาสตร์ | EP.4 | ศาลเจ้าพ่อกวนอู คลองสาน (boxchannel)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์เนื้อหาของเรื่องเล่า แล้วจำแนกเรื่องเล่าตามลักษณะเนื้อหา
2. วิเคราะห์ความหมาย ความสำคัญของเรื่องเล่าโดยประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องเล่าและแนวคิดวัฒนธรรมประชานิยม
3. เชื่อมโยงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเพื่ออธิบายและอภิปรายข้อค้นพบ

ผลการวิจัย

ในหัวข้อนี้จะนำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ส่วน คือ 1. ความแพร่หลายของเรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอู และ 2. พลวัตของเรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอู ตามลำดับดังนี้

1. ความแพร่หลายของเรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอู

ผลการวิเคราะห์ความแพร่หลายของเรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูตามลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏ จำแนกได้ 5 รูปแบบ ดังนี้

1.1 เรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มาและรูปลักษณะเทพเจ้ากวนอู

เทพเจ้ากวนอูมีที่มาจากตัวละครชื่อ “กวนอู” ซึ่งเป็นตัวละครสำคัญหนึ่งในเรื่องสามก๊ก กวนอูเป็นทหารเอกของเล่าปี่ มีชื่อในเรื่องการเป็นนักรบผู้ซื่อสัตย์และรักความเป็นธรรม เรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มาและรูปลักษณะเทพเจ้ากวนอูที่ปรากฏในอินเทอร์เน็ตมีทั้งที่อ้างอิงมาจาวรรณกรรมเรื่องสามก๊ก และ เรื่องเล่ามุขปาฐะทั้งที่นำจะเล่าต่อ ๆ กันมาในบริบทสังคมจีน และเรื่องเล่าที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ในบริบทสังคมไทย ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 “กวนอูเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดี มีความกล้าหาญและเก่งในการทำสงคราม คนจีนจึงยกกวนอูเป็นเทพเจ้าหลังจากเสียชีวิตไป...ตามคำบรรยายในวรรณกรรม “สามก๊ก” หน้าตา “กวนอู” นั้นโดดเด่นง่าย ๆ รูปร่างสูงใหญ่ราว 6 ศอก หน้าแดง ดวงตาเรียวงาม หนวดเคราสีดำยาวถึงอก กิริยาท่าทางองอาจน่าเกรงขาม กวนอูเป็นผู้เชี่ยวชาญในเพลงอาวุธ สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ มีความเชี่ยวชาญในด้านสงครามและคัมภีร์ลี้ซื่อซุนซิว มีเรื่องเล่าที่ชาวบ้านรู้จักกันดี เช่น กวนอูบุกเดี่ยวข้ามพาก กวนอูคืนตราตั้ง บุกเดี่ยวพันลี้ หลังจากท่านสิ้นไปจึงถูกยกเป็นเทพเจ้า และได้รับการยกย่องเป็น “เทพบู” ”

(ไทยรัฐออนไลน์, 2567)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่า ตัวบทนี้เล่าถึงรูปลักษณะของเทพเจ้ากวนอูโดยอ้างถึงวรรณกรรมเรื่องสามก๊ก นอกจากนี้ยังได้เล่าเพิ่มเติมถึงอุปนิสัยใจคอของกวนอู รวมถึงอ้างถึงเรื่องเล่าเกี่ยวกับกวนอูสำนวนอื่น ๆ ซึ่งเรื่องเล่าลักษณะนี้ทำให้ผู้อ่านได้รับรู้ประวัติของเทพเจ้ากวนอู นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่ยืนยันถึงความเก่าแก่ ที่ไปที่มาที่น่าเชื่อถือของเทพเจ้ากวนอูโดยอิงกับวรรณกรรมโบราณ

นอกจากนี้ ยังปรากฏเรื่องเล่าที่เล่าขยายเพื่ออธิบายรูปลักษณะของ “กวนอู” เรื่องที่เล่าไม่ได้อ้างที่มาชัดเจน เป็นแต่เล่าต่อ ๆ กันมา เพื่ออธิบายในประเด็นที่ผู้คนร่วมสมัยสงสัย และอาจมีหลายสำนวน อาทิ ทำไมรูปเคารพเทพเจ้ากวนอูจึงหน้าแดง ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีเรื่องเล่าที่เล่าโดยผู้รู้หรือครูเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูในสังคมไทย เช่น วิว จิตสัมผัส ซึ่งเล่าเกี่ยวกับ “การเวียนว่ายตายเกิดของเทพเจ้ากวนอู” ผู้เล่าไม่ได้อ้างที่มาของข้อมูล คลิปดังกล่าวมีผู้เข้าชมมากกว่า 1 แสนครั้ง รายละเอียดเรื่องเล่า ดังนี้

ตัวอย่างที่ 2 “เทพเจ้ากวนอูได้แบ่งภาคลงมาเกิดหลายครั้ง เกิดเป็นกวนอู (หน้าแดง) ในสมัยสามก๊ก เกิดเป็นไฉ่ซิงเอี้ยเพื่อประทอนโจคลาภ (หน้าขาว) เกิดเป็นเปาบุ้นจิ้น (หน้าดำ) เกิดเป็นเจ็กเทียนฮ่องเต้ (หน้าทอง) และเกิดเป็นพระอินทร์ (หน้าเขียว)”

(วิว จิตสัมผัส Channel, 2568)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า ผู้เล่าไม่เพียงยึดโยงเรื่องเล่าอยู่กับวรรณกรรมสามก๊กเท่านั้น แต่ได้รวบรวมเชื่อมโยงเรื่องเล่าเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูที่ไหลเวียนอยู่ในความเชื่อของผู้ศรัทธากลุ่มหนึ่งเข้าด้วยกัน เมื่อผสมผสานกับความเชื่อเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดในสังคมไทย ก็อาจมีผู้ที่ศรัทธาที่ยอมรับและเชื่อถือเรื่องเล่ามุขปาฐะนี้ ซึ่งหากเชื่อตามนี้ เทพเจ้ากวนอูย่อมเป็นเทพที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะได้ทำคุณประโยชน์และเป็นที่พึ่งให้แก่มนุษย์

ในอินเทอร์เน็ตยังปรากฏเรื่องเล่าอีกกลุ่มหนึ่งที่เล่าโดยผู้รู้ ปราชญ์ หรือนักวิชาการ ที่มุ่งเล่าในลักษณะของการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับกวนอู เช่น วิเคราะห์ว่าการที่กวนอูเลือกง้าว (แพนดาบ) เป็นอาวุธนั้นสะท้อนลักษณะนิสัยของกวนอูอย่างไร วิเคราะห์ว่า “กวนอู” ในวรรณกรรมเรื่องสามก๊กกับในประวัติศาสตร์จีนเหมือนหรือต่างกันอย่างไร วิเคราะห์ว่า “กวนอู” พัฒนาจากบุคคลจริงไปสู่เทพเจ้าที่สำคัญของจีนได้อย่างไร เช่น เรื่องเล่าในช่อง หนุมคงกระพัน official ตอน “คุ้ยคุ้ยคน | สามก๊กของจริงไม่อิงนิยาย | ประวัติศาสตร์จีน กวนอู” และ เรื่องเล่าในช่อง Migs Powintara ตอน “เทพเจ้ากวนอู : เรื่องจริง vs เรื่องแต่ง | Samkok Insight”

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า เรื่องเล่าเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูในสื่อรวมสมัย ไม่เพียงสืบทอดเรื่องราวเกี่ยวกับที่มาและรูปลักษณ์ของกวนอู แต่ได้เล่าเชื่อมโยงมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นภายหลังที่กวนอูได้สิ้นชีวิตแล้ว นอกจากนี้ ยังมีการเล่าเรื่องในลักษณะวรรณกรรมมุขปาฐะ เป็นเรื่องเล่าแทรกเพื่ออธิบายในบางประเด็นที่ผู้คนสงสัย เช่น ทำไมกวนอูหน้าแดง รวมถึงการสร้างสรรค์เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดภพชาติของเทพเจ้ากวนอู อีกทั้งปรากฏการเล่าในเชิงวิชาการที่มีการวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ อุดมคติใจคอ รวมถึงมูลเหตุที่ทำให้กวนอูกลายเป็นเทพเจ้าที่ผู้คนเคารพศรัทธา

1.2 เรื่องเล่าเกี่ยวกับความเชื่อเทพเจ้ากวนอู

ความเชื่อหมายถึง สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ผู้คนยอมรับนับถือและปฏิบัติสืบทอดกันมา สิ่งที่ยึดถือนั้นอาจเกิดจากความรู้สึกหรือเกิดจากการไตร่ตรองด้วยเหตุผลก็ได้ เรื่องเล่าเกี่ยวกับความเชื่อเทพเจ้ากวนอูที่ปรากฏในสื่ออินเทอร์เน็ต จำแนกได้ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ เรื่องเล่าเกี่ยวกับปางเทพเจ้ากวนอู และเรื่องเล่าเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้ากวนอู ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ในการนำเสนอ ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจึงจะขอเสนอ **“เรื่องเล่าความเชื่อเทพเจ้ากวนอูอำนวยการค้าขายที่ดิน”** เป็นตัวอย่างดังนี้

เรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูช่วยอำนวยการเรื่องค้าขายที่ดินน่าจะเป็นพลวัตของความเชื่อเทพเจ้ากวนอูอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในบริบทสังคมไทย เรื่องเล่านี้ได้รับการสืบทอดและเผยแพร่อย่างมากในโลกอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เทพเจ้ากวนอูที่ศาลเจ้าพ่อกวนอู เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ที่เกิดเป็นพิธีขอพรโดยการนำสำเนาโฉนดที่ดินมาฝากเทพเจ้ากวนอูขาย เรื่องเล่านี้เกิดขึ้นในบริบทเมืองที่ผู้คนจำนวนหนึ่งลงทุนซื้ออสังหาริมทรัพย์เพื่อขายเอากำไร แต่ความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจ ความผันผวนของเศรษฐกิจที่ไม่อาจควบคุมได้ ผู้คนที่ทำธุรกิจด้านนี้จึงต้องการที่พึ่งทางใจเพื่อช่วยให้มีกำลังใจและความหวังในการขายอสังหาริมทรัพย์เหล่านั้นออกได้ เมื่อมีผู้สำเร็จ เรื่องเล่าได้รับการเล่าขานเผยแพร่ไปสู่วงกว้าง ก็มีผู้ที่เชื่อถือศรัทธาแล้วปฏิบัติตาม ๆ กัน

ตัวอย่างเรื่องเล่าที่เล่าถึงความเชื่อเทพเจ้ากวนอูอำนวยการเรื่องค้าขายที่ดิน เช่น เรื่องเล่าของ ณรล วิฑูรประสาผล หรือ อาจารย์ณู ที่ได้ให้สัมภาษณ์ ผู้จัดการออนไลน์ (2567) เกี่ยวกับการประกอบพิธีขอพรเรื่องค้าขายที่ดินกับเทพเจ้ากวนอู ณ ศาลเจ้ากวนอู เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ให้แก่บรรดาลูกศิษย์ แล้วเกิดสัมฤทธิ์ผล ความดังนี้

ตัวอย่างที่ 3 “อาจารย์ณูเล่าถึงเคสของลูกค้าที่อาจารย์มาช่วยทำพิธีไหว้ขอพรเทพเจ้ากวนอูให้ว่า มีทั้งเป็นเจ้าของที่ดินหรือเป็นเจ้าของบ้าน คอนโด ฯลฯ ที่ผ่านมาจะเห็นว่า มีหลายคนซื้อที่ดินซื้อคอนโด ที่พักอาศัยไว้ขายเก็งกำไร และเกิดติดมือขายไม่ได้เลย บางคนมีคอนโดเป็น 10 ห้อง พอได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ และปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ บ้านที่ดินขายยากขึ้น ก็ต้องหันมาพึ่งสายมูแบบนี้มากขึ้น บางคนพอมาทำและเขาขายได้ เช่น เจ้าของคอนโด 10 ห้อง พอทำพิธีแล้วขายห้องได้ เขาก็โทรมาขอบคุณอาจารย์”

(ผู้จัดการออนไลน์, 2567)

นอกจากนี้ ยังมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับการขอพรค้าขายที่ดินกับเทพเจ้ากวนอูแล้วสำเร็จดังที่หวังจากผู้ศรัทธาคนอื่น ๆ อีก เรื่องเล่าเหล่านี้ทำหน้าที่ยืนยันถึงความศักดิ์สิทธิ์ อันนำมาซึ่งความศรัทธา และความหวังของผู้ที่ปรารถนาจะขายอสังหาริมทรัพย์ต่าง ๆ ดังรูปภาพที่ 1

รูปภาพที่ 1 โพสต์ของผู้ศรัทธาเกี่ยวกับการขอพรเทพเจ้ากวนอูเรื่องขายบ้านแล้วสมหวัง
ที่มา: ศาลเจ้ากวนอู (คลองสาน), 2568

จากเรื่องเล่าข้างต้น จะเห็นว่า ความเชื่อเทพเจ้ากวนอูเป็นความเชื่อที่มีพลวัต กล่าวคือ เมื่อสังคมเปลี่ยนไป ความปรารถนาหรือความต้องการของผู้คนก็อาจเปลี่ยนแปลงไป มีความซับซ้อนมากขึ้น เรื่องเล่าความเชื่อเทพเจ้ากวนอูอำนวยความสะดวกเรื่องค้าขายที่ดินสะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อนี้มีความเลื่อนไหลจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นเทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์มาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ใกล้ชิดมนุษย์มากขึ้น และเป็นที่พึ่งทางใจของมนุษย์ ซึ่งความเลื่อนไหลเป็นคุณลักษณะสำคัญหนึ่งที่จะทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์หนึ่ง ๆ สามารถดำรงอยู่ได้ในบริบทสมัยใหม่

1.3 เรื่องเล่าเกี่ยวกับพิธีกรรมบูชาเทพเจ้ากวนอู

เรื่องเล่าเกี่ยวกับพิธีกรรมบูชาเทพเจ้ากวนอูปรากฏอยู่จำนวนมากในอินเทอร์เน็ต แต่ส่วนใหญ่เป็นคลิปสั้น ๆ ที่ไม่ได้เล่าหรือให้รายละเอียดมากนัก มีเพียงภาพพิธีกรรมที่ดำเนินไปในแต่ละสถานที่ และเน้นกิจกรรมที่ตื่นเต้นเร้าใจ เช่น การประทับทรงเทพเจ้ากวนอู การลุยไฟ และขบวนแห่เทพเจ้า โดยปกติในรอบ 1 ปี ศาลเจ้ากวนอูแต่ละที่จะจัดพิธีกรรมสำคัญ ๆ เช่น วันวันง่วนเซียว วันเกิดของเทพเจ้ากวนอู งานแห่เจ้าพ่อกวนอู ทั้งกระเจา และเทศกาลกินเจ อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า มีพิธีกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูพิธีหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยม และได้รับการนำเสนอไว้อย่างละเอียดในช่องยูทูบหลายช่อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะขอนำเสนอพิธีกรรมดังกล่าว ซึ่งนั่นก็คือ **“เรื่องเล่าพิธียืมเงินเทพเจ้ากวนอู”** รายละเอียดดังนี้

พิธียืมเงินเทพเจ้ากวนอูจัดขึ้นที่วิหารอริยเจ้ากวนอู อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี โดยจัดขึ้นปีละครั้ง ครั้งแรกใน พ.ศ. 2565 และจัดเรื่อยมากระทั่งปัจจุบัน ใน พ.ศ. 2568 พิธีกรรมนี้จัดขึ้นในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2568 เรื่องเล่าพิธียืมเงินเทพเจ้ากวนอูเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ตทั้งในรูปแบบของบทความ และคลิปรายละเอียดดังนี้

พิธีกรรมนี้ **เจ้าพิธี** คือ ริว จิตสัมผัส หรือ ปาณรวัฐ ลิมรัตนอาภรณ์ **ผู้เข้าร่วมพิธี** จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ เจ้าหน้ที่วิหารอริยเจ้ากวนอู และจิตอาสา กลุ่มที่ 2 คือ ประชาชนทั่วไป (แต่งกายด้วยเสื้อแดงหรือสีสดใส) **เครื่องประกอบพิธีกรรม**ซึ่งทางผู้จัดงานเตรียมไว้หน้ารูปเคารพเทพเจ้ากวนอู ได้แก่ เครื่องบวงสรวง (ผลไม้ต่าง ๆ) วัตถุมงคลเทพเจ้ากวนอู เทวรูปเทพเจ้ากวนอู ส่วนเครื่องประกอบพิธีกรรมที่ผู้จัดงานแจกให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมพิธีกรรม ได้แก่ ธนบัตรเทพเจ้ากวนอู และซองอังเปาที่ผ่านการปลุกเสก **เวลาและพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรม** คือ เวลา 11.00 (ใช้เวลาทั้งสิ้น 1.5 ชั่วโมง) ณ ห้องโถงชั้น 1 ในวิหารอริยเจ้ากวนอู

บริบทและขั้นตอนของพิธีกรรมมีดังนี้ 1. เมื่อผู้เข้าร่วมพิธีมาถึง ให้ไปจุดธูปบอกกล่าวเทพเจ้าฟ้าดินเพื่อให้ฟ้าดินเป็นพยาน จากนั้นให้ไหว้พระพุทธรูป นำผ้าแดงมงคลไปแขวนที่ขึ้นศาลฟ้า แล้วลงมาไหว้ขอพรเทพเจ้ากวนอู 2. รับธนบัตรเทพเจ้ากวนอู ให้เขียนชื่อ วันเดือนปีเกิด ชื่อบริษัท และคำขอพร โดยต้องระบุจำนวนเงินที่ต้องการขอให้ชัดเจน ต่อด้วยข้อความว่า หากสมปรารถนาข้าพเจ้าจะนำข้าวสาร หรือเหล้ามาคืน นำธนบัตรเทพเจ้ากวนอูใส่ในซอง แล้วเข้าร่วมพิธียืมเงินเทพเจ้ากวนอู 3. เจ้าพิธีจุดธูปหน้าเครื่องบวงสรวงที่จัดวางไว้หน้าเทวรูปกวนอู แล้วกล่าวสวดสรรเสริญพระผู้มีพระภาคเจ้า กล่าวอัญเชิญเทพเจ้ากวนอูมาเป็นประธานในพิธี เบิกเนตรวัดมณฑล กล่าวคำยืมเงินเทพกวนอู (ผู้เข้าร่วมพิธีกล่าวตาม ในระหว่างที่กล่าวผู้ร่วมพิธีเสียบธนบัตรเทพเจ้ากวนอูไว้ในมือที่ประนม) จากนั้น ผู้เข้าร่วมพิธีไปรับซองอั่งเปาที่ผ่านการปลุกเสกแล้วจากเจ้าพิธี เจ้าพิธีให้พร 4. เมื่อเสร็จพิธีกรรมแล้ว นำซองธนบัตรเทพเจ้ากวนอูไปวนที่คว้นรูป 3 รอบ แล้วไปขอพรอีกครั้งที่รูปเคารพเทพเจ้ากวนอู 5. จากนั้นให้นำธนบัตรเทพเจ้ากวนอูใส่ในกระเป๋เงิน พูดว่าขอให้สำเร็จตามที่ขอ แล้วตั้งใจทำมหากิน

บทสวดหรือคำกล่าวในพิธีกรรม (บางส่วน) เช่น “...ขอให้ปีนี้ในปีแห่งความเจริญรุ่งเรืองแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย วันนี้ข้าพเจ้ามาทำการขอยืมเงินจากท่านเทพเจ้ากวนอูตามพิธีโบราณ บัดนี้ข้าพเจ้าได้เขียนคำขอพรไว้ที่ธนบัตรกวนอู เมื่อสำเร็จแล้ว ข้าพเจ้าจะทำตามที่ให้สัตย์ไว้ จงสำเร็จถ้วนทั่วทุกประการเทอญ สาธุ ”

พิธีสวดยืมเงินเทพเจ้ากวนอูที่จัดขึ้นใน พ.ศ. 2568 มีผู้มาร่วมงานประมาณ 1,000 คน ส่วนใหญ่ประชาชนที่มาร่วมพิธีอยู่ในวัยกลางคน ในบริเวณงานมีจิตอาสาเปิดโรงทานบริการอาหารและเครื่องดื่มแก่ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม และมีรถสองแถวบริการรับส่งไปยังถนนใหญ่ ริว จิตสัมผัส เจ้าพิธีเล่าว่า หากเรื่องที่ขอยืมยังไม่สำเร็จ ไม่ต้องมาแก้บน หากเรื่องที่ขอสำเร็จตามที่ขอแล้ว ผู้มาขอพรอาจมาแก้บนด้วยน้ำดื่ม ข้าวสาร หรือเหล้าบรันตีไทย เรื่องเล่าพิธียืมเงินเทพเจ้ากวนอูสะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาเกี่ยวกับเงินทอง การงาน การค้าขาย และความสำเร็จในชีวิตของมนุษย์ปุถุชน พิธีนี้สร้างความศรัทธาให้แก่ประชาชน ผ่านเรื่องเล่าทั้งจากเจ้าพิธีที่อ้างถึงความดั้งเดิม ความเก่าแก่ของพิธีที่สืบทอดมาจากประเทศจีน การแทรกภาษาจีนในบทสวดบูชา การอธิบายสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่สื่อถึงความเป็นมงคล เรื่องเล่าของผู้ที่สำเร็จตามคำขอ ทั้งจากเรื่องเล่าที่เล่าโดย ริว จิตสัมผัส และผู้มาร่วมพิธีกรรม รวมถึงจากประจักษ์พยานของของแก้บน ได้แก่ เหล้ารีเจ็นซี่ ที่ตั้งวางอยู่บนพานขวด มีกระดาษแดงเขียนเล่าถึงความสำเร็จต่าง ๆ พร้อมจำนวนเงินที่ได้ ติดอยู่ที่ขวดด้วย

1.4 เรื่องเล่าเกี่ยวกับศาลเจ้ากวนอู

ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลในอินเทอร์เน็ตพบว่าในประเทศไทยมี “ศาลเจ้ากวนอู” ถึง 62 ศาล จำนวนศาลจำแนกตามภูมิภาค คือ ภาคกลาง 40 ศาล ภาคใต้ 18 ศาล ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 ศาล และภาคเหนือ 1 ศาล การพบศาลเจ้ากวนอูในภาคกลางและภาคใต้จำนวนมาก สอดคล้องกับการอพยพเคลื่อนย้ายของชาวจีนเข้าสู่ประเทศไทยทางเรือ และตั้งถิ่นฐานในเมืองย่านริมน้ำ ทั้งแม่น้ำสายสำคัญในภาคกลาง และริมชายทะเล ในบรรดาศาลเจ้ากวนอูเหล่านี้ “ศาลเจ้ากวนอู บ้านนาบอน จังหวัดภูเก็ต” มีความโดดเด่นยิ่ง เพราะเป็นศาลเจ้ากวนอูที่มีอายุเก่าแก่ถึง 145 ปี เพจ “ศาลเจ้ากวนอู บ้านนาบอน ภูเก็ต” มีผู้ติดตามถึง 1.8 หมื่นคน ศาลเจ้าแห่งนี้ยังจัดพิธีกรรมอย่างเข้มขลังตลอดทั้งปี ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจึงจะนำเสนอ “เรื่องเล่าศาลเจ้ากวนอู บ้านนาบอน จังหวัดภูเก็ต” โดยจะเน้นเรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มา ความศักดิ์สิทธิ์ และเรื่องเล่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของศาลเจ้า ดังนี้

เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาลเจ้ากวนอู บ้านนาบอน จังหวัดภูเก็ต

เมื่อ พ.ศ. 2423 มีชาวจีน ชื่อ แป๊ะโบ แซ่คู ได้เข้ามาอาศัยอยู่ที่บ้านนาบอน อำเภอลอง จังหวัดภูเก็ต โดยปลูกกระท่อมหลังคามุงจากอยู่ ประกอบอาชีพเลี้ยงเป็ด ต่อมาชาวจีนผู้นี้ได้หายตัวไป เหลือเพียงรูปเคารพเทพเจ้ากวนอู ชาวบ้านแถวนั้นทราบข่าวก็พากันมากกราบไหว้บูชา บางคนได้บนบานขอพรก็ปรากฏผลสำเร็จตามที่บนไว้เป็นที่ลือเลื่องอัศจรรย์ ต่อมาชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างศาลเจ้าเล็ก ๆ ฐานก่ออิฐถือปูน หลังคามุงจากเพื่อ

ประดิษฐานเทวรูปเทพเจ้ากวนอู หลังจากนั้น ศาลเจ้าก็ได้รับการพัฒนามาตามลำดับ รวมถึงมีร่างทรงเทพเจ้ากวนอูประทับทรงเพื่อให้ชาวบ้านได้ปรึกษาเรื่องทุกข์ร้อนต่าง ๆ เช่น ความเจ็บไข้ได้ป่วย เรื่องราวเดือดเนื้อร้อนใจ ความเมตตาของเทพเจ้ากวนอูทำให้ชาวบ้านนับถือศรัทธาเรื่อยมา และได้มีการบูรณะศาลเจ้าและขยายพื้นที่ศาลเจ้าอีกหลายครั้ง เช่น ใน พ.ศ. 2495 พ.ศ. 2546 เป็นต้น ใน พ.ศ. 2549 ศาลเจ้าแห่งนี้ได้จัดพิธีถือศีลกินผักขึ้นเป็นครั้งแรก พิธีถือศีลกินผักมีผู้ศรัทธามาร่วมงานจำนวนมาก ทำให้พื้นที่คับแคบ คณะกรรมการศาลได้นำเรื่องดังกล่าวปรึกษาร่างทรงเทพเจ้ากวนอู ได้รับอนุญาตให้ก่อสร้างอาคารศาลเจ้าหลังใหม่แทนหลังเก่า การบูรณะศาลเจ้าครั้งใหญ่เริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. 2553 ใช้งบประมาณ 30 ล้านบาท การก่อสร้างแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2556

เรื่องเล่าความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้ากวนอู บ้านนาบอน จังหวัดภูเก็ต

เรื่องเล่าเหล่านี้ นายทนง องค์สันติภาพ ประธานกรรมการบริหารศาลเจ้ากวนอู บ้านนาบอน ได้เล่าไว้ในรายการดีซี วาไรตี้ (DC CABLETV, 2561) ดังนี้

1. **เรื่องพระปลวก องค์รักษ์เทพเจ้ากวนอู** ย้อนไปในอดีต เมื่อชาวบ้านได้ร่วมใจกันสร้างศาลเจ้ากวนอูก่ออิฐถือปูนหลังเล็ก หลังคามุงจากแล้วนั้น ได้เกิดสิ่งมหัศจรรย์ขึ้น คือ รอบ ๆ ที่ตั้งศาลเจ้ามีจอมปลวกเกิดขึ้นทั้ง 4 ทิศ จอมปลวกได้ขยายใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ แต่ที่น่าประหลาดใจ คือ ตัวปลวกไม่เคยแตะกัดกินเนื้อไม้ของศาลเจ้าเลย ชาวบ้านได้รักษาจอมปลวกนั้นไว้ตามที่เทพเจ้ากวนอูได้บัญชาผ่านม้าทรงไว้ในคราวบูรณะศาลใหม่ โดยมีชื่อเรียกพระปลวกแต่ละจุด ดังนี้ จุดที่ 1 ชื่อพญาจูดำ จุดที่ 2 ชื่อพญาเสือดำ จุดที่ 3 ชื่อ พญาเสือขาว และจุดที่ 4 ชื่อ พระเจ้าที่ นับถึงปัจจุบันพระปลวก 4 ทิศนี้ได้สถิตเป็นองค์รักษ์เจ้าพ่อกวนอูแห่งนี้นานกว่า 100 ปีแล้ว

2. **เรื่องไม้แกะสลักเทพเจ้ากวนอูประธาน** คณะกรรมการศาลหาไม้มาสลักเป็นเทพเจ้ากวนอู องค์ประธานของศาล แต่หาเท่าไรก็ยังไม่ได้อันที่เหมาะสม ในที่สุด คณะกรรมการจึงได้เดินทางไปเมืองเซี่ยเหมิน มณฑลฮกเกี้ยน ประเทศจีน ได้ไปเจอไม้หอมแดงท่อนใหญ่ที่นำเข้ามาจากแอฟริกา ทางฝั่งจีนบอกว่า ไม้เนื้อนุ่มเป็นพิเศษแล้ว มีผู้มาติดต่อซื้อหลายเจ้า แต่ก็ไม่สำเร็จ เกิดอุปสรรคต่าง ๆ ขึ้น คล้ายกับว่า เทพารักษ์ประจำไม้รื้อคอยอะไรอยู่ ไม่นานเมื่อแกะแล้ว ได้เทพเจ้ากวนอู (ที่สลักจากไม้) ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เป็นองค์เทพเจ้ากวนอูที่ไร้รอยต่อทางศาลเจ้าเชื่อว่า สิ่งนี้เป็นเพราะเทพเจ้ากวนอูเป็นผู้กำหนดและเลือกสรรให้ไม้นั้นมาเป็นเทวรูปของพระองค์

เรื่องเล่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของศาลเจ้ากวนอู บ้านนาบอน จังหวัดภูเก็ต

เรื่องเล่าที่นำเสนออัตลักษณ์ของศาลเจ้า ปรากฏในรูปของเรื่องเล่าที่เป็นมุขปาฐะ ลายลักษณ์ รูปภาพ รวมถึงเรื่องเล่าที่เล่าผ่านคลิปวิดีโอต่าง ๆ ที่ทางศาลเจ้านำเสนอ ผู้วิจัยพบเรื่องเล่าที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของศาลเจ้าแห่งนี้ ดังนี้

1. **ศาลเจ้าแห่งพิธีกรรม** ศาลเจ้ากวนอู บ้านนาบอน จังหวัดภูเก็ตเป็นศาลเจ้ากวนอูแห่งหนึ่งที่มีพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดทั้งปี พิธีกรรมเหล่านั้นจัดอย่างยิ่งใหญ่และมีรายละเอียดมากมาย ตัวอย่างพิธีกรรมในรอบปี เช่น งานฉลองครบรอบวันเกิด (แซฮิด) องค์เทพเจ้ากวนอู พิธีอ้วกั๋ง พิธีเชิญไฟศักดิ์สิทธิ์ (เซี่ยไห้ย) พิธีบั้งเอี้ย (ปล่อยขุนทหาร) พิธีบวงสรวงฟ้าดินและเบิกเนตรองค์กวนเส้งเต้กั๋ง ซึ่งแต่ละพิธีก็จะมีพิธีย่อย ๆ อีกจำนวนมาก เรื่องเล่าเกี่ยวกับพิธีกรรมเหล่านี้นำเสนอผ่านภาพและคลิปที่เผยแพร่ในเพจเฟซบุ๊กของศาลเจ้า คือ “เพจศาลเจ้ากวนอู บ้านนาบอน ภูเก็ต” เรื่องเล่าดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึง “การเป็นศาลเจ้าแห่งพิธีกรรม” ซึ่งเป็นอัตลักษณ์หนึ่งของศาล

2. **อำนาจของเทพเจ้ากวนอูผ่านม้าทรง** เทพเจ้ากวนอูไม่เพียงเป็นฐานความเชื่ออันเป็นจุดกำเนิดของศาลเจ้า แต่อำนาจหรือเสียงของเทพเจ้ากวนอูยังเป็นสิ่งที่กรรมการศาลและผู้ที่เคารพศรัทธารับฟังและให้ความสำคัญ เห็นได้จากการประทับทรงในโอกาสสำคัญ ๆ เพื่อให้ผู้ที่เคารพศรัทธาได้เข้าปรึกษาขอคำแนะนำ รวมถึงเมื่อกรรมการศาลเจ้าคิดอ่านทำอะไร ก็ต้องสอบถามเทพเจ้ากวนอูผ่านม้าชีว่าอนุญาตให้ทำหรือไม่ เช่น เรื่อง

เล่าการบูรณะศาลใหม่ที่กรรมการได้สอบถามเทพเจ้ากวนอู ท่านอนุญาตให้บูรณะศาลได้แต่ให้เก็บรักษาของครักซ์ของท่าน คือพระปลวกทั้ง 4 จุดไว้ การประทับทรงจึงทำให้ความเชื่อเทพเจ้ากวนอูใกล้ชิดกับมนุษย์ในโลก เรื่องเล่าเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจและบทบาทของเทพเจ้ากวนอูซึ่งเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของศาล

เรื่องเล่าศาลเจ้ากวนอู บ้านนาบอน จังหวัดภูเก็ต สะท้อนให้เห็นภาพการอพยพเคลื่อนย้ายของชาวจีนเข้ามาสู่จังหวัดภูเก็ต ชาวจีนเหล่านี้เป็นผู้นำความเชื่อเทพเจ้ากวนอูเข้ามา ลูกหลานชาวจีนที่สืบเชื้อสายต่อมาได้รักษาความเชื่อนี้ไว้ ได้พัฒนาศาลเจ้ากระทั่งมีความเจริญรุ่งเรืองดังปัจจุบัน อีกทั้งได้สร้างสรรค์พิธีกรรมที่เนื่องด้วยเทพเจ้ากวนอูมากมายขึ้นมาเพื่อสนองต่อคนปัจจุบัน นอกจากนี้ พระปลวกที่เป็นองค์ครักซ์ของเทพเจ้ากวนอู เช่น พญาจุฑา พญาเสือดำ ฯลฯ ก็สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานความเชื่อระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัฒนธรรมไทยดั้งเดิมกับความเชื่อเทพเจ้ากวนอูซึ่งเข้ามาใหม่ ผสมผสานและดำรงอยู่ร่วมกัน

1.5 เรื่องเล่าเกี่ยวกับวัตถุมงคลเทพเจ้ากวนอู

วัตถุมงคล หมายถึงเครื่องรางของขลังที่เชื่อว่าจะนำความสุขความเจริญเป็นต้นมาให้หรือป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ เช่น ตะกรุด ผ้าประเจียด วัตถุมงคลเทพเจ้ากวนอูจึงเป็นเครื่องรางของขลังที่สร้างขึ้นจากความเชื่อเทพเจ้ากวนอู ผู้บูชาเชื่อว่าวัตถุมงคลเทพเจ้ากวนอูมีความศักดิ์สิทธิ์ มีอานุภาพในการนำพาสิ่งที่ดี ๆ ที่เป็นมงคลมาสู่ชีวิตได้ ตัววัตถุมงคลนั้นเป็นวัตถุอย่างหนึ่ง ความศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุมงคลสัมพันธ์กับเรื่อง “เรื่องเล่า” ซึ่งจะทำให้วัตถุนั้นมีความพิเศษขึ้นมา และเชื่อมโยงไปสู่ความเชื่อเทพเจ้ากวนอู

จากการสำรวจในอินเทอร์เน็ต พบวัตถุมงคลเทพเจ้ากวนอูในหลายลักษณะ เช่น เทวรูปเทพเจ้ากวนอู เหรียญเทพเจ้ากวนอู ยันต์เทพเจ้ากวนอู ภาพเทพเจ้ากวนอู และกำไลง้าวเทพเจ้ากวนอู เรื่องเล่าเกี่ยวกับวัตถุมงคลเทพเจ้ากวนอูในอินเทอร์เน็ต มีองค์ประกอบ 6 อย่าง ได้แก่ 1. ชื่อ รุ่น สถานที่สร้าง และวาระในจัดสร้างวัตถุมงคล 2. ประเภท รูปลักษณ์ และราคาของวัตถุมงคล 3. การปลุกเสกวัตถุมงคล 4. เรื่องเล่าเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอู 5. บารมี หรือ ความศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุมงคล และ 6. วิธีการบูชา ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ในการนำเสนอในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอเฉพาะประเด็น “การปลุกเสกวัตถุมงคล” ซึ่งเป็นหัวใจที่ทำให้วัตถุหนึ่ง ๆ กลายเป็น “วัตถุมงคล” ซึ่งมีความขลังและศักดิ์สิทธิ์

การปลุกเสกวัตถุมงคลเป็นพิธีกรรมที่ทำให้วัตถุมงคลนั้นเกิดความศักดิ์สิทธิ์เพราะได้เชื่อมพลังแห่งอำนาจเหนือธรรมชาติ (เทพเจ้ากวนอู) เข้ากับวัตถุมงคลนั้น ๆ สำหรับการปลุกเสกวัตถุมงคลเทพเจ้ากวนอูในบริบทสังคมไทยที่พบในอินเทอร์เน็ต มีลักษณะที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือการผสมผสานพิธีแบบจีน (ร่างทรง หรือ พระจีนเป็นผู้ประกอบพิธี) และพิธีแบบไทย (พระภิกษุสงฆ์ทำพิธีพุทธาภิเษกแบบเดียวกับการปลุกเสกพระเครื่อง) การปลุกเสกแบบนี้มีรายชื่อพระเกจิอาจารย์ที่เป็นผู้อธิฐานจิตซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระชื่อดังด้านวิปัสสนากรรมฐาน การปลุกเสกวัตถุมงคลลักษณะนี้พบในหลายที่ เช่น ศาลเจ้ากวนอู ศาลา นครปฐม ศาลเจ้ากวนอู อ่างทอง และศาลเจ้ากวนอู คลองสาน กรุงเทพมหานคร กรณีที่เกิดขึ้นนี้ สะท้อนให้เห็นการผสมผสานความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนเข้ากับความเชื่อกระแสหลัก คือ พระพุทธศาสนา ว่าสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างไม่ขัดแย้ง นอกจากนี้ หากพิจารณารูปลักษณ์ของวัตถุมงคล พบการสร้างวัตถุมงคลที่มีทั้งพระพุทธรูปและเทพเจ้ากวนอูอยู่ในเหรียญเดียวกันอีกด้วย

พลวัตของเรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูในสังคมไทยร่วมสมัย

พลวัตของเรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอู คือ การเปลี่ยนแปลงของเรื่องเล่าเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูทั้งในแง่การดัดแปลง การสร้างใหม่ การขยายความในลักษณะใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ดังนี้

พลวัตด้านเรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มาและรูปลักษณะเทพเจ้ากวนอู

เรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มาและรูปลักษณะเทพเจ้ากวนอูที่ปรากฏในอินเทอร์เน็ตในบริบทสังคมไทยมีพลวัตในลักษณะการ “เล่า” เชื่อมโยงที่ทำให้เห็น “เส้นทาง” การดำรงอยู่และการรับรู้เกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูของผู้คนปัจจุบัน กล่าวคือ เรื่องเล่าไม่เพียงเล่าย้อนถึง “ที่มา” และ “รูปลักษณะ” ของเทพเจ้ากวนอูที่ยึดโยงอยู่กับวรรณกรรมสามก๊ก แต่ปรากฏการเล่าขยายความในประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้คนใคร่รู้เกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอู เช่น ทำไมเทวรูปเทพเจ้ากวนอูจึงมีใบหน้าสีแดง ทำไมกวนอูจึงกลายเป็นเทพเจ้าที่มีผู้คนนับถือศรัทธาจำนวนมาก ลักษณะนิสัยของกวนอูวิเคราะห์จากลักษณะการเลือกใช้อาวุธ รวมถึงการสร้างสรรค์เรื่องเล่ามุขปาฐะว่ากวนอูได้จุติมาช่วยมวลมนุษย เช่น เกิดเป็นเปาปุ้นจิ้น (หน้าดำ) เกิดเป็นเง็กเซียนฮ่องเต้ (หน้าขาว) เป็นต้น ด้วยเรื่องเล่าเหล่านี้แพร่หลายอยู่ในอินเทอร์เน็ตซึ่งเปิดกว้างให้ผู้คนสร้างสรรค์เนื้อหาได้อย่างอิสระ เรื่องเล่าเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูจึงได้รับการเล่าขยายความ เพื่อตอบสนองสิ่งที่ผู้คนสนใจใคร่รู้ หากพิจารณาในภาพรวมจะพบว่า เรื่องเล่าที่เป็นพลวัตเหล่านี้ เล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นภายหลังที่กวนอูได้เสียชีวิตแล้ว ผู้เล่ามีทั้งบุคคลทั่วไป นักวิชาการ รวมไปถึงซินแสหรือผู้รู้เกี่ยวกับเทพเจ้าจีน

พลวัตด้านเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเชื่อเทพเจ้ากวนอู

พลวัตเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเชื่อเทพเจ้ากวนอู พบ 2 แบบ แบบแรกคือ เรื่องเล่าความเชื่อเกี่ยวกับปางเทพเจ้ากวนอู ซึ่งความเชื่อนี้คงได้รับการสืบทอดมาจากประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ รวมถึงอาจมีบางส่วนที่ได้รับการเล่าอธิบายเพิ่มเติมในบริบทสังคมไทย เช่น เทวรูปปางอ่านตำรายามราตรีมีบาร์มีด้านสติปัญญา เหมาะกับนักศึกษา หรือผู้ที่กำลังจะสอบเข้ารับราชการ ในขณะที่เทวรูปปางสั่งการมีบาร์มีด้านอำนาจ เหมาะกับนักบริหาร ทหาร ตำรวจ และเจ้าของธุรกิจ ในภาพรวม ผู้วิจัยพบว่า บาร์มีหรืออานาภาพของเทพเจ้ากวนอู มีพลวัตที่ตอบสนองความต้องการของนักธุรกิจ สอดคล้องกับความจริงที่ว่าคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยจำนวนมากประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการค้าขาย การทำธุรกิจ และเป็นเจ้าของธุรกิจ ส่วนพลวัตอีกแบบหนึ่ง คือ พลวัตเรื่องเล่าเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้ากวนอู เรื่องเล่ามีพลวัตที่สะท้อนให้เห็นว่า เทพเจ้ากวนอู ได้กลายเป็นเทพเจ้าที่ใกล้ชิดกับผู้คน เห็นได้จากการที่ผู้คนนับถือศรัทธาส่วนหนึ่งเรียกเทพเจ้ากวนอูว่า “อาทง” หรือ “ป้า” และยึดถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้เป็นที่พึ่งทางใจเกี่ยวกับความปรารถนาในเรื่องทางโลก เช่น การปกป้องคุ้มครองจากความเจ็บป่วย อุบัติเหตุ การปองร้าย รวมไปถึงโชคลาภ และการขายที่ ปรากฏเรื่องเล่าของปัจเจกบุคคลที่ยืนยันถึงความศักดิ์สิทธิ์ที่เล่าว่าเกิดจากประสบการณ์จริงโดยตรง

พลวัตด้านเรื่องเล่าเกี่ยวกับพิธีกรรมบูชาเทพเจ้ากวนอู

พลวัตเรื่องเล่าเกี่ยวกับพิธีกรรมบูชาเทพเจ้ากวนอู ในด้านการไหว้บูชาของปัจเจกชนและการไหว้บูชา ณ ศาลเจ้ากวนอูที่เห็นได้ชัดคือ การปรากฏรูปแบบการไหว้บูชาที่ชัดเจน ทั้งในแง่วิธีการ เครื่องไหว้ คำสวด และข้อควรปฏิบัติ ผู้วิจัยพบว่า ข้อมูลที่นำเสนอมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น เมื่อจะนำเทพเจ้ากวนอูเข้าบ้าน ให้ไหว้บูชาพระรัตนไตรและแจ้งแก่เจ้าที่เจ้าทางก่อน ควรไหว้ด้วยผลไม้และหันหน้าเทวรูปกวนอูเข้าหาประตูใหญ่ ฯลฯ รูปแบบการไหว้บูชาที่กำหนดขึ้นอย่างชัดเจนและแพร่หลายอยู่ในอินเทอร์เน็ตนี้ทำให้ “การไหว้บูชา” เทพเจ้ากวนอูมีแนวทางร่วมกัน นำไปสู่ความมั่นใจ ความสบายใจ อันจะนำไปสู่ความศักดิ์สิทธิ์ในลักษณะไหว้ดีพลีถูกทำให้เชื่อมั่นว่าจะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากเทพเจ้ากวนอู ส่วนเรื่องเล่าพิธีฝากเทพเจ้ากวนอูขายที่นั้นก็มีลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นที่ศาลเจ้ากวนอู คลองสาน กรุงเทพมหานคร กล่าวได้ว่าเป็นพลวัตที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมเมือง ทั้งที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการค้าขายอสังหาริมทรัพย์ และประชาชนทั่วไปที่ต้องขายสินทรัพย์ซึ่งมีมูลค่าสูง น่าสังเกตว่า รูปแบบของพิธีกรรมเป็นไปอย่างง่าย ๆ และเปิดโอกาสให้ปัจเจกชนเข้าถึงอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้ากวนอูโดยไม่ต้องผ่านสื่อกลาง (Medium) ส่วนเรื่องเล่าพิธีกรรมฉลองวันคล้ายวันเกิดเทพเจ้ากวนอนั้น เมื่อพิจารณารูปแบบของพิธีกรรมที่จัดขึ้นหลากหลายรูปแบบและแตกต่างกัน อาจอนุมานได้ว่า

พิธีกรรมนี้ไม่ได้มีรูปแบบที่ชัดเจนมาตั้งแต่ต้น และเป็นไปได้ว่า ลักษณะกิจกรรมต่าง ๆ สร้างสรรค์ขึ้นในบริบทสังคมไทย จึงมีทั้งการนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาทำบุญศาล การประทับทรงเทพเจ้ากวนอู การแห่องค์เทพเจ้ากวนอูรอบเมือง ฯลฯ ส่วนเรื่องเล่าพิธีกรรมของเงินเทพเจ้ากวนอูนั้นเป็นพลวัตที่สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างสรรค์พิธีกรรมในลักษณะใหม่ ๆ อย่างชัดเจน กล่าวคือ พิธีกรรมนี้มุ่งตอบสนองเรื่องทางโลกและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ศรัทธา มีการสร้างสรรค์วัตถุสัญลักษณ์ใหม่ ๆ เช่น ธนบัตรเทพเจ้ากวนอู เป็นต้น

พลวัตด้านเรื่องเล่าเกี่ยวกับศาลเจ้ากวนอู

เรื่องเล่าเกี่ยวกับศาลเจ้ากวนอูในบริบทสังคมไทยเป็นพลวัตด้วยตัวเอง เพราะเรื่องเหล่านี้ไม่มีในประเทศจีนซึ่งเป็นต้นกำเนิดความเชื่อ ลักษณะที่น่าสนใจของเรื่องเล่าเกี่ยวกับศาลเจ้ากวนอูคือ แต่ละที่เล่าที่มาของศาลเจ้าด้วยเรื่องเล่าที่แตกต่างกัน บางที่เน้นความเก่าแก่ บางที่เน้นผู้สร้าง/ผู้บูรณะศาลเจ้า บางที่เน้นมาชี/ร่างทรงของเทพเจ้ากวนอู ฯลฯ ในบรรดาเหล่านี้ ยังมีศาลเจ้าที่สร้างขึ้นใหม่ เช่น วิหารอริยะเจ้ากวนอู ที่เพิ่งสร้างขึ้นในปี 2564 ด้วยการจะสร้างศาลเจ้าขึ้นใหม่และได้รับการยอมรับนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการมี “เรื่องเล่าที่มา” อย่างชัดเจน นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเรื่องเล่าที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละศาลเจ้า พบลักษณะพลวัตที่น่าสนใจหลายประการ เช่น ศาลเจ้ากวนอู บ้านนาบอน จังหวัดภูเก็ตปรากฏเรื่องเล่าที่แสดงถึงการประสานความเชื่อดั้งเดิมในวัฒนธรรมกับความเชื่อเทพเจ้ากวนอูซึ่งนำเข้าจากจีน ได้แก่ พระปลวกพญางูดำ พญาเสือดำ พญาเสือขาว และพระเจ้าที่ที่เป็นองค์รัชล้อมรอบเทพเจ้ากวนอู ในขณะที่ศาลเจ้ากวนอู ไร่ไหหลำ จังหวัดชลบุรี เด่นด้านการเล่าเรื่องที่ร่างทรงเทพเจ้ากวนอูได้เดินทางไปยังศาลเจ้ากวนอูสำคัญในประเทศจีน เช่น ที่ร่างท่านผิงไ้ว ที่ศีรษะท่านผิงไ้ว เพื่อนำผิงไ้วจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์นั้นมาไว้ยังสถานที่แห่งนี้ สื่อถึงการเชื่อมโยงอำนาจศักดิ์สิทธิ์อันนำมาสู่การปรากฏอภินิหารต่าง ๆ ส่วนวิหารอริยะเจ้ากวนอู อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีอัตลักษณ์ในการกำหนดให้ใช้เงินซื้อบัตรไทยเป็นเครื่องกำบัง ทั้งนี้เล่าขานนี้หาได้ยาก การหามาได้จึงเป็นการพิสูจน์ความศรัทธา อีกทั้งที่ศาลเจ้าแห่งนี้ยังมีเหล่าแบบนั้นนับหมื่นขวดตั้งอยู่เพื่อเป็นประจักษ์พยานที่สื่อถึงความสำเร็จของผู้ที่ขอพรด้วย กล่าวได้ว่า พลวัตด้านเรื่องเล่าเกี่ยวกับศาลเจ้ากวนอูเป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีพลวัตมากและน่าสนใจยิ่ง

พลวัตด้านเรื่องเล่าเกี่ยวกับวัดมุงคลเทพเจ้ากวนอู

พลวัตด้านเรื่องเล่าเกี่ยวกับวัดมุงคลประการหนึ่งอาจเห็นได้จากการตั้งชื่อวัดมุงคล เช่น รุ่งเรืองรุ่ง รวยรวย รุ่งอายุวัฒนะ รุ่งชนะมาร รุ่งเปิดโลกเหนือดวง รุ่งเจ้าสัวใหญ่ ฯลฯ ซึ่งสะท้อนสิ่งที่คนไทยปรารถนาและวิธีคิดแบบไทย ๆ นอกจากนี้ เรื่องเล่าวิธีการปลุกเสกวัดมุงคล ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่เห็นพลวัต กล่าวคือ ในหลาย ๆ ที่ใช้วิธีปลุกเสกแบบ “พุทธาภิเษก” โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้อธิษฐานจิต แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในอำนาจของศาสนาพุทธซึ่งเป็นความเชื่อกระแสหลักในวัฒนธรรมไทย บางกรณีการปลุกเสกทั้งแบบพุทธและแบบจีนเพื่อเพิ่มความเข้มแข็ง ในด้านรูปลักษณะของวัดมุงคลก็มีพลวัตเช่นกัน เช่น มีการจัดสร้างวัดมุงคลเทพเจ้ากวนอูในรูปลักษณะของ “พระสังฆารามโพธิสัตว์” ที่เชื่อกันว่าเป็นอีกร่างหนึ่งของเทพเจ้ากวนอู พระโพธิสัตว์ดังกล่าวมาจากพุทธศาสนาแบบมหายาน มีหน้าที่ดูแลปกป้องรักษาชาววัดวาอารามและพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวร นอกจากนี้ยังมีการจัดสร้างวัดมุงคลที่ผสมผสานพระพุทธรูปและเทพเจ้ากวนอูไว้ในเหรียญเดียวกัน เช่น เหรียญรุ่นเจ้าสัว ของวิหารอริยะเจ้ากวนอู ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นการพยายามผสมผสานความเชื่อเทพเจ้ากวนอูเข้ากับพุทธศาสนาเพื่อให้ความเชื่อนี้ได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้นจากคนไทยทั่วไป

อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง “ความแพร่หลายของเรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูในสังคมไทยร่วมสมัย” ประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดเรื่องเล่า และแนวคิดวัฒนธรรมประชานิยม ดังผลการวิจัยที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น หากพิจารณาในกรอบแนวคิด “เรื่องเล่า” ตามที่ จันทิมา อังคพณิกิจ (2561) เสนอไว้ พบประเด็นสำคัญ 2 ประการ ประการแรก คือ “เรื่องเล่า

สร้างวิถีชีวิตชุมชนและผูกโยงผู้คนเข้าด้วยกัน ทั้งผู้เล่าและผู้ฟังนั้นไม่เพียงแต่จะผูกโยงทางพื้นที่ แต่ยังผูกโยงกันทางความคิดและจินตนาการ” กล่าวคือ เรื่องเล่าเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูต่าง ๆ ที่เล่าไว้ในอินเทอร์เน็ตเป็นทั้งการให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ซึ่งส่วนหนึ่งนำไปสู่ความเชื่อ ความศรัทธาในองค์เทพเจ้ากวนอู ผู้ที่สนใจและศรัทธาอาจติดตามกลุ่มหรือเพจที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้ากวนอู อาทิ เพจของศาลเจ้ากวนอู ก่อให้เกิด “ชุมชนในจินตนาการ” ที่เชื่อมร้อยผู้คนที่น่าสนใจในสิ่งเดียวกัน จากชุมชนในจินตนาการจะนำไปสู่ “ชุมชนทางกายภาพ” คือ การไปร่วมกันประกอบพิธีกรรม ณ ศาลเจ้ากวนอูตามแต่โอกาส ประการต่อมา “ในสังคมบริโภคนิยม ทุกวงการอาชีพต่างใช้เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือในการเร่งเร้าโน้มน้าวให้เกิดการบริโภค “สินค้า” เพื่อสร้างผลประโยชน์ได้อย่างมากมาย” เรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูก็เช่นเดียวกัน วัดถุมงคลเทพเจ้ากวนอูมีมูลค่าขึ้นมาก็เพราะ “เรื่องเล่า” ที่เป็นเครื่องมือในการสร้างความศรัทธาให้แก่วัดถุ ทั้งเรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มาของเทพเจ้ากวนอู เรื่องเล่าเกี่ยวกับมวลสารและการปลุกเสก เรื่องเล่าเกี่ยวกับบารมีของวัดถุมงคล ฯลฯ ท้ายที่สุด เรื่องเล่าเหล่านี้ก็เป็นมูลเหตุหนึ่งที่ทำให้ความเชื่อนี้แพร่กระจายไปในวงกว้าง

นอกจากนี้ หากพิจารณาตามแนวคิด “วัฒนธรรมประชานิยม” ดังที่ สุชีพร วรรณสูตร (2552) ได้อธิบายว่า “วัฒนธรรมสมัยนิยมเป็นวัฒนธรรมพันธุ์ผสม (hybrid culture) เกิดขึ้นจากหลายแหล่งที่มาและเกิดจากการดัดแปลงหรือรวมเอาองค์ประกอบปลีกย่อยจากทั้งในและนอกวัฒนธรรมขึ้นมา แล้วนำเสนอเพื่อสร้างกระแสการยอมรับและตอบสนองรูปแบบต่าง ๆ จากสังคม โดยการผสมผสาน ดัดแปลง หรือผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม” เรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูที่เป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจให้เห็นว่า ความเชื่อนี้ในบริบทสังคมไทยเกิดจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม จริงอยู่ รากของความเชื่อเทพเจ้ากวนอูมาจาก “จีน” แต่เมื่อต้องดำรงอยู่ในวัฒนธรรมไทย ความเชื่อนี้ก็ปรับตัวหลายอย่าง เช่น ปรับตัวให้เป็นส่วนหนึ่งของศาสนากระแสหลัก คือ พุทธศาสนา โดยเน้นเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงว่าในภายหลัง “เทพเจ้ากวนอู” ได้ไปจุติเป็นพระโพธิสัตว์นามว่า “พระสังฆารามโพธิสัตว์ (เจียหลานผู้เช่า) มีหน้าที่คุ้มครองพุทธศาสนา นอกจากนี้ หากพิจารณาในมิติพิธีกรรม ก็จะทำให้เห็นว่า ศาลเจ้ากวนอูได้ประยุกต์และยอมรับวิถีปฏิบัติในพุทธศาสนาเข้าไว้ด้วย เช่น ในงานวันเกิดเทพเจ้ากวนอู บางศาลเจ้าจัดให้มีการทำบุญศาลนิมนต์พระสงฆ์มาสวดเพื่อความเป็นสิริมงคล และอุทิศผลบุญแด่เทพเจ้ากวนอูด้วย

งานวิจัยเรื่อง “ความแพร่หลายของเรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูในสังคมไทยร่วมสมัย” ได้ข้อค้นพบที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ He Zhonghuan (2563) ที่พบว่า ความเชื่อนี้มีบทบาทในการตอบสนองมนุษย์ปุถุชนในด้านสุขภาพ โชคลาภเงินทอง ครอบครัวยุติ ความปลอดภัย และความสำเร็จ อีกทั้งความเชื่อเทพเจ้ากวนอูมีส่วนในการทำหน้าที่สืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมจีน โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวจีนได้รับการเสนออย่างโดดเด่นในพื้นที่พิธีกรรม งานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกพร เจริญแสนสวย (2547) ในประเด็นหลัก ๆ ที่พบว่า ความเชื่อเทพเจ้ากวนอูตอบสนองความต้องการของนักธุรกิจชาวไทยเชื้อสายจีนในการอำนวยความสะดวกการแข่งขันกับคู่แข่งทางธุรกิจ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้หรือยากแก่การควบคุม บุคคลกลุ่มนี้จึงต้องการแรงเสริมทางใจ

จากที่กล่าวมาทั้งสิ้น จะเห็นว่าความแพร่หลายของเรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูดำรงอยู่ในลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน เทพเจ้ากวนอูคือ “ราก” จาก “แผ่นดินมาตุภูมิ” และเป็นสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณที่สื่อถึง “ความเชื่อสัตย์” อันเป็นคุณธรรมสำคัญที่คนไทยเชื้อสายจีนยึดถือและให้ความสำคัญ ในบริบทวัฒนธรรมประชานิยม เรื่องเล่าเทพเจ้ากวนอูแพร่หลายไปสู่ผู้คนในวงกว้างผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ด้วยคุณลักษณะอันเลื่อนไหลและโดดเด่น เทพเจ้ากวนอูได้รับการยอมรับจากมวลชนชาวไทย และได้กลายเป็นต้นแบบคุณธรรม “ด้านความซื่อสัตย์” ให้แก่ผู้คนในสังคมไทย การดำรงอยู่ของเรื่องเล่าและความเชื่อเทพเจ้ากวนอู ในแง่หนึ่งสะท้อนให้เห็นการผสมผสานวัฒนธรรมจากหลากหลายแหล่งที่มาในสังคมไทยที่เป็น “พหุวัฒนธรรม” รวมถึงสะท้อนให้เห็นพลังและบทบาทของสื่ออินเทอร์เน็ต ที่ทำหน้าที่บันทึก และถ่ายทอดวัฒนธรรมในบริบทปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องเล่าและความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูในประเทศต่าง ๆ ทั้งในจีน และประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมจีน หรือมีคนจีนอพยพไปตั้งถิ่นฐาน

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร เจริญแสนสวย. (2547). *การศึกษามิติสัมพันธ์ของความเชื่อส่วนบุคคลในเทพเจ้ากวนอู สำหรับการสร้าง แรงผลักดันทางธุรกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราช*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. คลังปัญญา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
<https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/8705?attempt=2&locale-attribute=en>
- จันทิมา อังคพณิกิจ. (2561). *การวิเคราะห์ข้อความ*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2 มิถุนายน 2567). *ศรัทธาเทพเจ้ากวนอู ช่วยค้าขาย..มีชื่อเสียง*.
<https://www.thairath.co.th/lifestyle/culture/2739856>
- ปรีวัฒน์ จันท. (2564). *ตามรอยสามก๊กจากจีนสู่บางกอก: กวนอู จากขุนพลสู่เทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์*. สารคดี.
- ผู้จัดการออนไลน์. (10 พฤศจิกายน 2567). *ศาลเจ้ากวนอู คลองสาน คึกคักนายหน้าที่ดิน-อสังหาฯ พึงสายมู “อ. นุช” คิวแน่น ลูกศิษย์เชิญร่วมพิธี หลังลูกศิษย์คอนโดติดมือ 10 ห้องขายทันที*.
<https://mgronline.comhttps://mgronline.com/smes/detail/9670000025427>
- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). *คนพันธุ์ป๊อป: ตัวตนคนไทยในวัฒนธรรมสมัยนิยม*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ยศไกร ส.ต้นสกุล. (2558). *การผลิตสามก๊กในบริบทของสังคมไทย พ.ศ. 2480-2550*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คลังสารสนเทศดิจิทัล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2015/TU_2015_5506030112_4362_3362.pdf
- ริว จิตสัมผัส Channel. (2 มิถุนายน 2568). *ตำนาน "เทพเจ้ากวนอู" เคยเกิดเป็นใครบ้าง?*.
https://www.youtube.com/watch?v=CJYgFROP_U8&t=921s
- ศาลเจ้ากวนอู (คลองสาน)*. (2 มิถุนายน 2568). www.google.com/maps/place/ศาลเจ้ากวนอู
- สุชีพ วรรณสุต. (29 พฤษภาคม 2552). *แนวคิดวัฒนธรรมประชานิยม (Popular Culture)*.
<https://sucheepost.blogspot.com/2009/05/popular-culture.html>
- อภิวัฒน์ สุธรรมดี. (2559). *การศึกษาวិเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมบูชาเจ้าแม่จางจาง เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 10(2), 1-20.
- _____. (2567). *เนื้อหา ความเชื่อ และปฏิสัมพันธ์ของชุมชนคนสักยันต์ในโลกออนไลน์*. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 9(2), 44-57.
- อัศวิน เรื่องรอง. (2564). *เอกสารคำสอนวิชาการอ่านวิเคราะห์และตีความ*. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- DC CABLETV. (2 มิถุนายน 2561). *ศาลเจ้ากวนอู (บ้านนาบอน)*.
<https://www.youtube.com/watch?v=sJdbEXcfL8M>
- He Zhonghuan. (2563). *ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้ากวนอูในพื้นที่กรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาฝั่งธนบุรี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยหัวเฉียว]. คลังข้อมูล มหาวิทยาลัยหัวเฉียว.
<https://has.hcu.ac.th/jspui/handle/123456789/607>